

СОЧЕВИЦЯ – НОВА БОБОВА ПЕРСПЕКТИВА

Останнім часом для покращення ґрунту аграрії намагаються максимально насичувати сівозміни бобовими, які здатні фіксувати азот із повітря та залишати після збирання «поживу» наступній культурі. Однією з найперспективніших серед них є сочевиця, яка, до речі, є ще й надзвичайно посухостійкою рослиною, що дуже актуально наразі через зміни клімату.

Сочевиця харчова, або звичайна, (лат. *Lens culinaris*) – трав'янистий однорічник роду сочевиця родини Бобові, одна з найдавніших культур, широко використовується як кормова й харчова культура. Відома ця рослина здавна: ще в Старому Заповіті згадується про те, що Ісав проміняв своє первородство на сочевичну юшку. З'явилася сочевиця з південного сходу Азії, але вирощують її в усіх країнах із помірним і теплим кліматом.

Корінь стрижневий, довжиною до 1 м, з великою кількістю бокових коренів. Бульбочки розгалуджені, розміщені в радіусі 10 – 12 см від головного кореня, в глибину розповсюджуються до 12 – 15 см. Маса бульбочок однієї рослини досягає 800 мг. Прямостояче розгалужене стебло сягає у висоту від 15 до 75 см. Чергові,

короткочерешкові парноперисті листки закінчуються вусиком. Дрібні білі, рожеві або фіолетові квіти, зібрані в гронаподібні суцвіття, розкриваються в червні-липні. Повислі ромбічні боби завдовжки близько 1 см і завширшки до 8 мм містять від 1 до 3 сплюснених насінин із майже гострим краєм. Колір насіння залежить від сорту.

Плоди сочевиці містять велику кількість заліза й рослинного білка, легко засвоюваного організмом людини. В одній порції сочевиці міститься 90 % щоденної норми фолієвої кислоти. До складу сочевиці входять також розчинна клітковина, що поліпшує травлення, калій, кальцій, залізо й фосфор, а також марганець, мідь, цинк, йод, кобальт, молібден і бор, жирні кислоти Омега-3 і Омега-6, вітаміни С, А, РР і групи В.

Існує шість різновидів сочевиці:

- – коричнева, призначена переважно для супів, швидко готується, особливо після попереднього замочування, і має горіховий аромат;

- – зелена – це недозріла коричнева сочевиця, яку додають у салати, страви з м'яса і рису;
- – жовта – недозріла коричнева сочевиця без шкірки;
- – червона сочевиця – це сочевичні зерна без оболонок
- – чорна сочевиця, або білуга – дуже дрібна, схожа на ікру білуги сочевиця, після варіння зберігає і колір, і форму;
- – французька зелена сочевиця, вважається найбільш смачною та вишуканою.

Тепер про переваги сочевиці при її вирощуванні.

Великий плюс для агрономів полягає у тому, що дана культура успішно переносить великі та тривалі посухи. У посуху 1891-1892 р. сочевиця була єдиною культурою, що витримала екстремальні умови і врятувала від голоду мільйони людей.

Жаро - та посухостійкість сочевиці перевищують горох. Критичним є початок вегетаційного періоду. Після цвітіння до дозрівання сочевиця посуху переносить порівняно легко. Під час нетривалої посухи рослина уповільнює або зовсім припиняє ріст, але після випадання опадів «прокидається» та продовжує рости і розвиватися. Оптимальна кількість опадів протягом вегетаційного періоду даної культури становить 150-200 мм.

Сочевиця також і холодостійка рослина. Її сходи витримують заморозки до -5-6°C, тому її без побоювання висівають в ранні терміни.

Невибагливій до умов вирощування сочевиці більше підходять пухкі удобрені супіщані й суглинні ґрунти нейтральної реакції. Росте вона і на важких ґрунтах, і навіть на закислених, але гарного врожаю в такому ґрунті не дасть.

Найкращими попередниками є кукурудза, картопля або ж озимі культури.

Для проростання насіння потрібна температура плюс 4-5°C. Цвітіння культури розпочинається за 40-45 днів після появи сходів, однак за дощової та похмурої погоди воно може бути досить тривалим.

Взагалі сочевиця, як культура в цілому, хороша ще й тим, що більшість сортів у насіннєвій оболонці мають танін, який володіє фунгіцидними властивостями. Таким чином, культура менш вразлива до хвороб, особливо гнилей, ніж інші бобові.

Особливості вирощування та збирання сочевиці

Після збирання попередника на полі проводять оранку оборотним плугом. Увесь цикл наступних технологічних операцій на полі :

- Три проходи важкою зубовою бороною.
- Досходове боронування сітчастою бороною для контролю бур'янів у фазі білої нитки.
- Боронування по сходах сітчастою бороною —3 рази.

Така система обробітку дозволяє отримати посіви практично чистими від бур'янів, незважаючи на те, що через посуху висота рослин може становити близько 20 см.

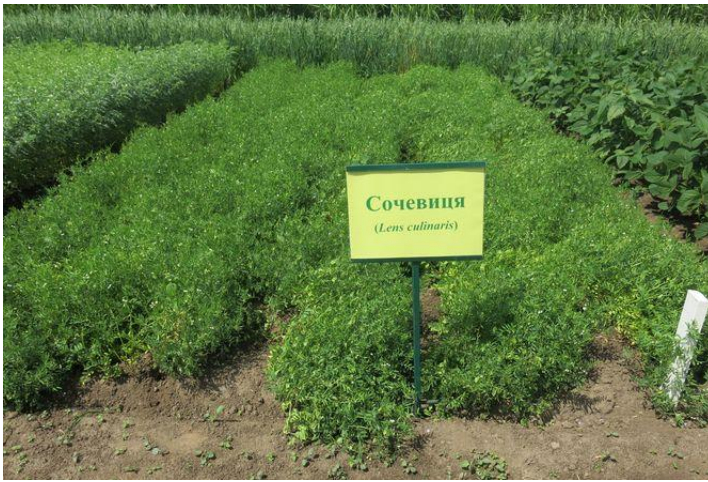
Сіяти сочевицю починають з 10 квітня з нормою висіву 2,0-3,0 млн насінин/га. Норму висіву обирають з урахуванням майбутніх боронувальних сходів культури та можливих втрат рослин під час боронування.

Проте, варто зазначити, за традиційного вирощування під час боротьби з бур'янами сочевиця також страждає, оскільки повністю нетоксичних післясходових гербіцидів для культури на даний час не існує. Декого зупиняє цей фактор, адже через бур'яни можна втратити чимало врожаю.

Найбільш ефективним способом боротьби з хворобами сочевиці є дотримання правильної ротації культур в сівозміні. Можна боротися також хімічними засобами, але вони є найбільш ефективними на ранніх стадіях прояву хвороби, або застосовані профілактично. Складність полягає в тому, що ранні симптоми деяких грибкових хвороб досить важко відрізнити один від одного. Умови навколишнього середовища, пошкодження гербіцидами можуть також спричинити такі пошкодження рослин як і грибні хвороби тому провести їх ідентифікацію досить складно.

Оптимальна глибина висіву сочевиці становить 3-7 см, проте потрібно обов'язково дивитися і на сорт культури (крупно- чи дрібнонасінний), і на вологість ґрунту. Якщо ґрунт сухий, глибину заробляння насіння можна збільшувати, якщо ж перезволожений, глибину потрібно зменшувати.

Збирання урожаю проводять з 20 липня. Краще не затягувати зі збиранням та вкладатися в оптимальні для культури строки (друга половина липня — перша декада серпня), навіть якщо верхні боби ще недостатньо сухі. Якщо почати збирання пізніше, існує великий ризик розтріскування бобів нижнього ярусу та досить значних втрат урожаю. У випадку, коли верхній ярус ще зелений і розвивається, можна застосувати скошування із досушуванням рослин протягом 3—4 діб у валках, а потім вже проводити обмолот.

Науковці та практики на сьогодні вважають сорт сочевиці Лінза одним із найбільш придатних та рекомендованих для України. Сорт має період вегетації 85 днів, є стійким до вилягання та обсіпання. Також має певну стійкість до ураження аскохітозом і корневими гнилями. Врожайність Лінзи, враховуючи вказаний оригіном сорту

(Красноградська дослідна станція Інституту зернового господарства Української академії аграрних наук) потенціал урожайності 2,1 т/га.